

POLITICKÁ EKONOMIE MONARCHIE,

DEMOKRACIE A MYŠLENKA

PŘIROZENÉHO ŘÁDU

Hans-Hermann Hoppe

*Ludwig von Mises Institut Česko & Slovensko
2011*

Z anglického originálu:
Hans-Hermann Hoppe
Political Economy of Monarchy and Democracy
Journal of Libertarian Studies Vol. 11 Num. 2

Zkrácená verze:
<http://mises.org/daily/4068/Political-Economy-of-Monarchy-and-Democracy>

OBSAH

1. Teorie: <i>komparativní ekonomie soukromého a veřejného vlastnictví vlády</i>	5
2. Aplikace: <i>přechod od monarchie k demokracii (1789–1918)</i>	11
3. Důkazy a ilustrace: <i>vykořisťování a orientace na přítomnost v monarchii a demokratické republice</i>	15
3.1. <i>Indikátory vykořisťování</i>	15
3.2. <i>Ukazatele orientace na přítomnost</i>	20
4. Závěr: <i>monarchie, demokracie a myšlenka přirozeného pořádku</i>	27

I. TEORIE: KOMPARATIVNÍ EKONOMIE SOUKROMÉHO A VĚŘEJNÉHO VLASTNICTVÍ VLÁDY

Vláda je teritoriální donucovací monopol – agentura, která smí kontinuálně vykonávat institucionální porušování majetkových práv a vykořisťování – formou vyvlastňování, zdanění a regulace – soukromých vlastníků. Předpokládáme-li u vládních agentů osobní zájem, potom lze od každé vlády očekávat využívání tohoto monopolu a tendenci k *většímu* vykořisťování.¹⁾ Nicméně nelze očekávat, že každá forma vlády bude v tomto úsilí stejně úspěšná nebo že k tomu bude přistupovat stejným způsobem. Ve světle základní ekonomické teorie lze spíše očekávat, že se bude chování vlády a dopady vládní politiky na společnost systematicky lišit v závislosti na tom, zda je státní aparát v soukromém nebo veřejném vlastnictví.²⁾

Určující charakteristikou soukromého vlastnictví vlády je, že vyvlastněné zdroje a privilegium budoucího vyvlastňování mají individuálního *majitele*. Přivlastněné zdroje se stávají součástí soukromého majetku vládce a takto se s nimi i nakládá. Monopolní privilegium budoucího vyvlastnění je připojeno k tomuto majetku jako zákonný nárok a vede k okamžitému navýšení jeho současné hodnoty („kapitalizace“ monopolního zisku). A co je nejdůležitější, vládce je jakožto soukromý vlastník vládního majetku oprávněn převést své statky na svého osobního dědice. Smí prodat, pronajmout nebo se vzdát části nebo celého svého privilegovaného

¹⁾ O teorii státu viz M. N. Rothbard, *For A New Liberty* (New York, Macmillan, 1978); idem, *The Ethics of Liberty* (Atlantic Highlands, Humanities Press, 1982); idem, *Power and Market* (Kansas City, Sheed, Andrews & McMeel, 1977); H. H. Hoppe, *Eigentum, Anarchie und Staat* (Opladen, Westdeutscher Verlag, 1987); idem, *A Theory of Socialism and Capitalism* (Boston, Kluwer, 1989); idem, *The Economics and Ethics of Private Property* (Boston, Kluwer, 1993); také A. J. Nock, *Our Enemy, the State* (Delevan, Hallberg Publishing Co., 1983); F. Oppenheimer, *The State* (New York, Vanguard Press, 1914); idem, *System der Soziologie*, sv. 2: *Der Staat* (Stuttgart, G. Fischer, 1964).

²⁾ O následujícím viz také H. H. Hoppe, „Time Preference, Government, and the Process of De-Civilization - From Monarchy to Democracy“, *Journal des Economistes et des Etudes Humanites*, sv. V, č. 4, 1994.

majetku a přivlastnit si příjmy z jeho prodeje nebo pronájmu a smí osobně zaměstnat nebo propustit každého svého správce nebo zaměstnance.

Naproti tomu u veřejně vlastněné vlády je kontrola vládního aparátu v rukou správce. Správce může použít tento aparát ke svému osobnímu prospěchu, ale nevlastní ho. Nemůže prodat vládní majetek a přivlastnit si příjem z prodeje, ani nemůže tento majetek převést na svého osobního dědice. Vlastní *současné užívání* vládních zdrojů, ale nikoliv jejich kapitálovou hodnotu. Navíc zatímco přístup do pozice soukromého vlastníka vlády je na uvážení jejího majitele, přístup k pozici správce-vládce je otevřený. V principu kdokoliv se může stát správcem vlády.

Za těchto předpokladů lze dospět ke dvěma hlavním a vzájemně souvisejícím předpovědím: (1) Soukromý vlastník vlády bude mít tendenci k dlouhodobějšímu plánování čili úroveň jeho časové preference a tím pádem i stupeň ekonomického vykořisťování bude nižší než v případě správce vlády a (2) nevládní veřejnost vystavená vyššímu stupni vykořisťování bude komparativně více orientována na přítomnost v systému veřejně vlastněné vlády než v režimu vlády v soukromých rukou.

(1) U soukromého vlastníka vlády lze předpokládat maximalizaci jeho celkového bohatství neboli současné hodnoty jeho majetku a jeho aktuálního příjmu. *Nebude* chtít zvýšit svůj současný příjem na úkor většího než přiměřeného poklesu hodnoty jeho statků, a protože získávání aktuálního příjmu má nevyhnutelný dopad na hodnotu současných statků (odrážející hodnotu všech budoucích – očekávaných – majetkových příjmů snížených o hodnotu časové preference), soukromé vlastnictví samo o sobě vede k ekonomické kalkulaci a tedy podporuje prozíravost. V případě soukromého vlastnictví *vlády* to znamená výraznou umírněnost týkající se pobídek ke zneužívání svého monopolního vyvlastňovacího privilegia, neboť vyvlastnění je v zásadě parazitováním na předchozí produkci nevládní veřejnosti. Kde dříve nebylo nic vyprodukováno, nemůže být nic vyvlastněno, a kde se vše vyvlastní, veškerá budoucí produkce se zastaví. Proto se soukromý vlastník vlády bude chtít vyhnout nadměrnému vykořisťování svých poddaných, aby

kupříkladu nezredukoval své budoucí příjmy do takové míry, že klesne i současná hodnota jeho majetku. Aby zachoval nebo pokud možno zvýšil hodnotu svého osobního majetku, bude se systematicky omezovat ve své vyvlastňovací politice. Neboť čím nižší úroveň vykořisťování, tím produktivnější bude populace jeho poddaných a čím produktivnější populace, tím vyšší bude hodnota vládcova parazitického vyvlastňovacího monopolu. Bude samozřejmě využívat svá monopolní privilegia. Bude vykořisťovat. Ale je v jeho zájmu, jakožto soukromého vlastníka vlády, parazitovat na rostoucí, produktivnější a prosperující ekonomice, protože se tím bez úsilí zhodnotí jeho bohatství a zvýší jeho prosperita – úroveň vykořisťování by tak zůstávala nízká.

Navíc soukromé vlastnictví vlády implikuje umírněnost a prozíravost ještě z dalšího důvodu. Veškeré soukromé vlastnictví je z definice výlučným vlastnictvím. Kdo vlastní majetek, je oprávněn vyloučit ostatní z jeho užívání, a má svobodu volit s kým, pokud vůbec někým, je ochoten jeho užívání sdílet. Obvykle vlastník umožní užívání své rodině a vyloučí všechny ostatní, kromě pozvaných hostů, placených zaměstnanců nebo smluvních partnerů. Pouze vládnoucí rodina – a z malé části také přátelé, zaměstnanci a obchodní partneři – sdílí užitek z vyvlastněných zdrojů a může vést parazitický život. Kvůli těmto omezením týkajícím se vstupu do vlády a výlučnému postavení individuálního vládce a jeho rodiny stimuluje soukromé vlastnictví vlády rozvoj jasného „třídního vědomí“ na straně nevládní veřejnosti a podporuje opozici a odpor vůči jakékoliv expanzi vyvlastňovací moci vlády. Rozlišování mezi – několika – vládci na jedné straně a – mnoha – poddanými na straně druhé je jasně dané a riziko nebo naděje pro kohokoliv z obou tříd, že sestoupí nebo vystoupí z jedné třídy do druhé, je malé. Solidarita mezi ovládanými – jejich vzájemná identifikace jako skutečných nebo možných obětí vládního zasahování do vlastnických práv – se v konfrontaci s téměř nepřekročitelnou bariérou vzestupu posiluje a riziko vládnoucí třídy, že následkem většího vykořisťování ztratí svou legitimitu, se zvyšuje.³⁾

³⁾ Viz také B. de Jouvenel, *On Power* (New York, Viking, 1949), zejména str. 9–10.

Naproti tomu správce vlády ve veřejném vlastnictví se pokusí maximalizovat nikoliv bohatství vlády (kapitálovou hodnotu a současný příjem), ale pouze současný příjem (bez ohledu na kapitálovou hodnotu a na její úkor). Dokonce i když by si správce přál jinak, tak *nemůže*. Protože jsou vládní zdroje veřejným majetkem, nejsou na prodej a bez tržních cen je ekonomická kalkulace *nemožná*. Proto je třeba pokládat za nevyhnutelné, že veřejné vlastnictví vlády vyústí v nepřetržitou spotřebu kapitálu. Namísto udržování nebo dokonce navýšení hodnoty majetku vlády, k čemuž by měl sklon soukromý vlastník, dočasný správce vlády využije co nejvíc vládních zdrojů, protože co nepotřebuje *nyní*, už možná *nikdy* nebude moci spotřebovat. Správce hlavně nemá žádný zájem – na rozdíl od soukromého vlastníka vlády – na nezruinování své země. Neboť proč by měl vykořisťovat méně, když *nemůže* soukromě sklízet plody umírněné politiky – přinášející vyšší kapitálovou hodnotu vládního majetku – zatímco plody opačné politiky většího vykořisťování – vyšší současný příjem – soukromě užít *může*? Správci na rozdíl od soukromého vlastníka umírněnost přináší samé nevýhody a žádný prospěch.⁴⁾

Navíc u veřejně vlastněné vlády se v principu každý může stát členem vládnoucí třídy nebo se přímo podílet na vládní moci. Rozlišování mezi vládci a ovládanými a stejně tak třídní vědomí ovládaných se stává neostrým. Vzniká dokonce iluze, že takové rozlišení už neexistuje: je-li vláda veřejná, nikdo nikomu nevládne a každý je svým vlastním pánem. Z toho plyne, že odpor veřejnosti vůči vládní moci je systematicky oslaben. Zatímco dřívejší vykořisťování a vyvlastňování se veřejnosti jevílo přímo jako despotické a zlé, tento dojem se změní (díky lidské povaze), jakmile se kdokoli může dostat mezi příjemce těchto majetkových přesunů. Následně nejenže vzroste vykořisťování, ať už otevřeně, formou vyšších daní nebo skrytě, dalším „vytvářením“ vládních peněz (inflací) či legislativními regulacemi, ale také se zvýší počet vládních zaměstnanců („státních úředníků“) jak absolutně, tak relativně vzhledem k zaměstnanosti

⁴⁾ Viz M. N. Rothbard, *Power and Market*, str. 188–189; dále G. Hardin & J. Baden, eds., *Managing the Commons* (San Francisco, W. H. Freeman, 1977; a M. Olson, „Dictatorship, Democracy, and Development“, *American Political Science Review* 87, 3, 1993.

v soukromém sektoru. Obzvláště jsou přitahováni jednotlivci s vyšším
stupněm časové preference a nižší, omezenou prozíravostí.

(2) Na rozdíl od práva na sebeobranu v případě zločinného útoku se oběť
vládních zásahů do soukromých majetkových práv nesmí proti takovým
zásahům legitimně bránit.⁵⁾

Uvalení vládní daně na majetek nebo příjem porušuje práva vlastníka
a výrobce stejně jako loupež. V obou případech se snižuje zásoba statků
vlastníka-výrobce proti jeho vůli a bez jeho souhlasu. Vládní peníze
nebo tvorba ‚likvidity‘ jsou stejně podvodným vyvlastněním majetku
soukromých vlastníků jako činnost padělatelského gangu. Také jakákoliv
vládní regulace omezující, co vlastník smí nebo nesmí dělat se svým
majetkem – jdoucí nad rámec pravidla, že nikdo nesmí poškodit cizí
majetek a že veškerá směna a obchod musí být dobrovolná a smluvní –
znamená „užívání“ cizího majetku, což je na stejné úrovni jako vydírání,
loupež nebo ničení. Ale daně, vládní poskytování likvidity a regulace
jsou na rozdíl od svých kriminálních ekvivalentů považovány za legitimní
a oběť vládních zásahů na rozdíl od oběti zločinu není oprávněna fyzicky
bránit a chránit svůj majetek.

Díky své legitimitě ovlivňují vládní zásahy do majetkových práv
individuální časové preference úplně jiným a daleko zásadnějším způsobem
než zločin. Podobně jako zločin, všechny vládní zásahy do soukromých
majetkových práv redukují něčí zásoby současných statků a tím zvyšují
míru jeho efektivní časové preference. Avšak vládní útoky – narozdíl od
zločinu – zvyšují *stupeň* časové preference skutečných i potenciálních
obětí, protože také implikují redukci zásob *budoucích* statků (snížená
hodnota návratnosti investice). Zločin se kvůli své nezákonnosti objevuje
pouze nepravidelně – lupič se i se svým lupem vypaří a nechá oběť být.
Proto se lze se zločinem vypořádat zvýšením poptávky po zboží a službách
souvisejících s ochranou (relativně vzhledem k ostatnímu zboží), takže

⁵⁾ Mimo práce uvedené v poznámce ¹⁾ viz L. Spooner, *No Treason: The Constitution of No Authority* (Larkspur, Pine Tree Press, 1966), str. 17.

se obnoví nebo dokonce zvýší míra návratnosti investic oběti a bude méně pravděpodobné, že by tentýž nebo jiný lupič uspěl podruhé. Na druhou stranu vládní zásahy do majetkových práv jsou zákonné, a proto i nepřetržitě. Útočník nezmizí do skrýše, nýbrž zůstává nablízku, a oběť se „neozbrojí“ a ani se nesmí bránit (nebo se to alespoň obecně očekává). Skutečné a potenciální oběti vládních zásahů do majetkových práv – což demonstruje jejich bezbrannost vůči útočníkům – reagují tím, že veškeré budoucí produkci připisují trvale vyšší riziko a systematicky snižují svá očekávání ohledně míry návratnosti všech budoucích investic. Současným snížením zásoby přítomných a očekávaných budoucích statků vládní zásahy do majetkových práv nejen zvyšují *míru* časových preferencí (s danými škálami), ale také *škály* časových preferencí. Protože jsou vlastníci-výrobci bezbranní – a považují se za bezbranné – vůči budoucímu šikanování ze strany vládních činitelů, očekávaná míra jejich produktivního, do budoucna orientovaného jednání je celkově zredukována, a proto se všechny skutečné i potenciální oběti stávají více orientovanými na přítomnost.⁶⁾ Protože je stupeň vykořisťování navíc komparativně vyšší u vlády ve veřejném vlastnictví, tendence k orientaci na přítomnost bude zřetelně výraznější u vlády vlastněné veřejně než u vlády vlastněné soukromě.⁷⁾

⁶⁾ O fenoménu a teorii časové preference viz především L. v. Mises, *Human Action. A Treatise on Economics* (Chicago, H. Regnery, 1966), kapitoly 13 a 14; dále W. St. Jevons, *Theory of Political Economy* (New York, A. Kelley, 1965); E. v. Böhm-Bawerk, *Capital and Interest*, 3 svazky (South Holland: Libertarian Press, 1959); F. Fetter, *Capital, Interest, and Rent* (Kansas City, Sheed, Andrews & McMeel, 1977); M. N. Rothbard, *Man, Economy and State* (Los Angeles, Nash, 1970).

⁷⁾ iz také H. H. Hoppe, „Time Preference, Government, and the Process of Decivilization - From Monarchy to Democracy“.

2. APLIKACE: PŘECHOD OD MONARCHIE K DEMOKRACII (1789–1918)

Dědičné monarchie reprezentují historický příklad vlád vlastněných soukromě a demokratické republiky zase vlád ve veřejném vlastnictví.

Po většinu své historie žil lidský druh pod vládou panovníků, pokud vůbec byl v područí nějaké vlády. Existovaly výjimky: athénská demokracie, Řím v období republiky až do roku 31 př. n. l., Benátky, Florencie a Janov v období renesance, švýcarské kantony od roku 1291, Spojené provincie nizozemské 1648–1673, Anglie pod Cromwellem 1649–1660. To však byly zřídka jevy ve světě, ve kterém dominovaly monarchie. S výjimkou Švýcarska se jednalo o krátkodobé fenomény. Omezené monarchistickým okolím, splňovaly všechny starší republiky podmínku otevřeného přístupu do vlády jenom nedokonale, neboť zatímco z definice republiky vyplývá, že vláda není v soukromém, nýbrž veřejném vlastnictví, a očekává se u republiky inherentní tendence k zavedení všeobecného volebního práva, ve všech starých republikách byla účast na vládě vyhrazena relativně malé skupině „aristokratů“.

S koncem první světové války lidstvo definitivně opustilo éru monarchií.⁸⁾ Během jednoho a půl století od francouzské revoluce prošla Evropa a následně i celý svět zásadní transformací. Všude byly monarchie a vláda králů nahrazeny demokratickou republikou a vládou „lidu“.

První útok republikanismu a myšlenky lidové vlády na principy monarchie byl odražen vojenskou porážkou Napoleona a restaurací Bourbonů ve Francii. Výsledkem revolučního teroru a napoleonských válek byla diskreditace republikánství po většinu 19. století. Avšak demokraticko-republikánský duch francouzské revoluce zanechal trvalý otisk. Od nastolení monarchistického pořádku v roce 1815 až do vypuknutí

⁸⁾ O tomto viz G. Ferrero, *Peace and War* (Freeport, Books for Libraries Press, 1969, především kap. 3; idem, *Macht* (Bern, A. Francke, 1944); E. v. Kuehnelt-Leddihn, *Leftism Revisited* (Washington D. C., H. Regnery, 1990); R. Bendix, *Kings of People* (Berkeley. University of California Press, 1978).

první světové války v roce 1914 po celé Evropě systematicky vzrůstala účast lidí na police i jejich politické zastoupení. Volební právo bylo postupně rozšiřováno a moc lidové zvolených parlamentů rostla všude.⁹⁾

Od roku 1815 do roku 1830 bylo volební právo ve Francii pod vládou Bourbonů stále silně omezeno. Z celkové populace zhruba 30 milionů zahrnoval elektorát pouze největší vlastníky majetku ve Francii – zhruba 100 000 lidí (neboli méně než polovinu procenta populace starší 20 let). Díky červencové revoluci v roce 1830, abdikaci Karla X. a nástupu Ludvíka Filipa, vévody Orleánského na trůn se počet voličů zvýšil na asi 200 000. V důsledku revolučních nepokojů v roce 1848 se Francie znovu stala republikou a bylo zavedeno všeobecné volební právo pro muže starší 21 let. Napoleon III. byl zvolen 5,5 milionem hlasů z celkového elektorátu více než 8 milionů.

Ve Spojeném království se po roce 1815 elektorát skládal asi z 500 000 zámožných vlastníků majetku (kolem 4% populace nad 20 let). Volební reforma (Reform Bill) z roku 1832 snížila požadavky na vlastníky a volební právo se rozšířilo na zhruba 800 000. K dalšímu rozšíření z 1 na 2 miliony došlo díky druhé volební reformě v roce 1867. V roce 1884 se majetková omezení uvolnila ještě více a počet voličů vzrostl na zhruba 6 milionů (téměř třetina populace nad 20 let a více než ¾ všech dospělých mužů).

V Prusku, nejdůležitějším ze 39 států uznaných na Vídeňském kongresu, začala demokratizace revolucí v roce 1848 a schválením ústavy v roce 1850. Spodní komora pruského parlamentu pak byla volena na základě univerzálního mužského volebního práva. Avšak až do roku 1918 byl elektorát rozdělen do vrstev s různou hodnotou volebního hlasu. Například nejbohatší lidé – kteří přispívali třetinou všech daní – volili třetinu členů dolní sněmovny. V roce 1867 byla založena Severoněmecká konfederace zahrnující Prusko a 21 dalších států. Její ústava poskytovala neomezené volební právo pro všechny muže starší 25 let. V roce 1871 po vítězství nad Napoleonem III. byla ústava Severoněmecké konfederace

⁹⁾ Detailní dokumentace viz P. Flora, *State, Economy, and Society in Western Europe 1815–1975*, sv. I (Frankfurt/M., Campus, 1983), kap. 3; dále R. R. Palmer & J. Colton, *A History of the Modern World* (New York, A. Knopf, 1992), především kap. 14 a 18.

v zásadě převzata nově vzniklým Německým císařstvím. Z celkové populace kolem 35 milionů skoro 8 milionů lidí (neboli asi třetina populace nad 20 let) zvolilo první německý Reichstag.

Po politickém sjednocení Itálie pod vedením Království Sardinsko-Piemontského v roce 1861 mělo zpočátku volební hlas zhruba 500 000 lidí z celkové populace kolem 25 milionů (asi 3,5 % populace starší 20 let). V roce 1882 byly majetkové požadavky uvolněny a minimální věk byl snížen z 25 na 21 let. Výsledkem bylo navýšení italského elektorátu na více než 2 miliony lidí. V roce 1913 bylo zavedeno téměř neomezené univerzální volební právo pro muže nad 30 let a částečně omezené volební právo pro muže nad 21 let, což zvýšilo počet italských voličů na více než 8 milionů (více než 40 % populace starší 20 let).

V Rakousku bylo zavedeno omezené a nerovné volební právo v roce 1873. Elektorát skládající se ze čtyř tříd neboli curií s různou silou volebního hlasu činil 1,2 milionu voličů z celkové populace přibližně 20 milionů (10% populace starší 20 let). V roce 1896 byla přidána pátá curia. O čtyřicet let později byl systém curií zrušen a bylo přijato univerzální a neomezené volební právo pro muže nad 24 let, čímž se přiblížil počet voličů 6 milionům (téměř 40% populace nad 20 let).

Rusko volilo provinční a okresní rady – zemstvo – od roku 1864. V roce 1905 v důsledku prohrané války s Japonskem zde vznikl parlament – Duma – volený podle téměř univerzálního, ale nepřímého a nerovného, mužského volebního práva. Co se týká menších evropských států, univerzální nebo téměř univerzální volební právo existovalo ve Švýcarsku od roku 1848 a v Belgii, Nizozemsku, Norsku, Švédsku, Španělsku, Řecku, Srbsku a Turecku bylo zavedeno mezi roky 1890 a 1910.

Monarchistický princip sice postupně oslaboval, ale zůstal dominantní až do katastrofických událostí první světové války. Před rokem 1914 existovaly v Evropě pouze dvě republiky – Francie a Švýcarsko. A ze všech hlavních evropských monarchií pouze Spojené Království mohlo být klasifikováno jako parlamentní systém, to znamená systém, kde je hlavní moc svěřena volenému parlamentu. Pouze o čtyři roky později, poté co Spojené státy – kde demokratický princip obsažený v myšlence

republiky zvítězil teprve nedávno díky porážce secesionistické Konfederace centralistickou vládou Unie¹⁰⁾ – vstoupily do evropské války a výrazně ovlivnily její výsledek, monarchie zmizely a Evropa se obrátila k demokratickému republikanismu.¹¹⁾

V Evropě museli Romanovci, Hohenzollernové a Habsburgové díky porážce abdikovat a Rusko, Německo a Rakousko se staly demokratickými republikami s univerzálním – mužským i ženským – volebním právem a parlamentním systémem vlády. Podobně i nově vzniklé následnické státy – Polsko, Finsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko a Československo (s jedinou výjimkou Jugoslávie) – přijaly demokratické ústavy. V Turecku a Řecku byly monarchie svrženy. Dokonce i tam, kde monarchie formálně přetrvávaly, jako ve Velké Británii, Itálii, Španělsku, Belgii, Nizozemsku a skandinávských zemích, už panovníci neměli reálnou moc. Bylo zavedeno univerzální volební právo pro dospělé a moc vládnout byla svěřena parlamentům a „veřejným“ funkcionářům.¹²⁾ Započal se nový světový pořádek – demokraticko-republikánský pod záštitou dominantní vlády Spojených států.

¹⁰⁾ O aristokratickém (nedemokratickém) charakteru ranných Spojených států viz lord Acton, „Political Causes of the American Revolution“ v: idem, *The Liberal Interpretation of History* (Chicago, University of Chicago Press, 1967); dále Ch. Woltermann, „Federalism, Democracy and the People“, *Telos*, sv. 26, 1, 1993.

¹¹⁾ O účasti Spojených států ve válkách viz J. F. C. Fuller, *The Conduct of War* (New York, Da Capo, 1992), kap. IX, o roli Woodrowa Wilsona a jeho politiky „bezpečného světa pro demokracii“ viz M. N. Rothbard, „World War I as Fulfillment; Power and the Intellectuals“, *Journal of Libertarian Studies*, 9, č. 1, 1989; P. Gottfried, „Wilsonianism: The Legacy that Won't Die“, *Journal of Libertarian Studies*, 9, no. 2, 1990; E. v. Kuehnelt-Leddihn, *Leftism Revisited*, kap. 15 (česky: *Levicové smýšlení: Od de Sada a Marxe k Hitlerovi*)

¹²⁾ Je zajímavé, že Švýcarsko, které bylo první zemí, jež zavedla univerzální mužské volební právo (v roce 1848), byla zároveň poslední, která toto právo rozšířila i na ženy (v roce 1971). Podobně Francie, kde univerzální mužské volební právo existovalo od roku 1848, je rozšířila na ženy až v roce 1945.

3. DŮKAZY A ILUSTRACE: VYKOŘIŠŤOVÁNÍ A ORIENTACE NA PŘÍTOMNOST V MONARCHII A DEMOKRATICKÉ REPUBLICCE

Z pohledu ekonomické teorie může být konec první světové války považován za časový mezník, kdy bylo soukromé vlastnictví vlády zcela nahrazeno veřejným vlastnictvím vlády a odkdy lze očekávat systematickou tendenci k růstu vykořisťování – zvětšování vlády – a časové preference – orientace na přítomnost. Skutečně, takové bylo hlavní, byť skryté téma poválečné západní historie: některé náznaky se objevily v poslední třetině 19. století v souvislosti s oslabováním ‚ancient regimes‘ a od roku 1918 prakticky všechny indikátory (1) vládního vykořisťování a (2) časové preference vykazovaly systematickou tendenci k růstu.

3.1. INDIKÁTORY VYKOŘIŠŤOVÁNÍ

Není pochyb o tom, že výše daní uvalených na společnost v průběhu monarchistické epochy rostla.¹³⁾ Avšak *podíl* vládních příjmů zůstal v průběhu celého období pozoruhodně stabilní a nízký. Ekonomický historik Carlo M. Cipolla soudí, že „celkem vzato lze připustit, že se podíl příjmu plynoucího do veřejného sektoru od 11. století zvyšoval po celé Evropě, ale je těžké si představit, mimo určitá období a místa, že by veřejná moc vybírala více než 5 až 8 % národního důchodu.“ A dále pokračuje poznámkou, že tento podíl nebyl systematicky překračován až do druhé poloviny 19. století.¹⁴⁾ Do té doby ze všech západoevropských zemí například pouze Spojené Království mělo daň z příjmu (od roku 1843). Francie zavedla určitou formu daně z příjmu v roce 1873, Itálie v roce 1877, Norsko v roce 1892, Nizozemsko v roce 1894, Rakousko v roce 1898, Švédsko v roce 1903, Spojené státy v roce 1913, Švýcarsko

¹³⁾ Viz H. J. Schoeps, *Preussen. Geschichte eines Staates* (Frankfurt/M., Ullstein, 1981), str. 405, data pro Anglii, Prusko a Rakousko.

¹⁴⁾ C. M. Cipolla, *Before the Industrial Revolution. European Society and Economy, 1000 – 1700* (New York, W. W. Norton, 1980), str. 48.

v roce 1916, Dánsko a Finsko v roce 1917, Irsko a Belgie v roce 1922 a Německo v roce 1924.¹⁵⁾ Přitom dokonce v době vypuknutí první světové války vládní výdaje jako procento z HDP většinou nepřekročily 10% a jenom zřídka, jako v případě Německa, přesáhly 15%. V kontrastu s tím se na počátku demokratické éry zvyšovaly výdaje na 20 až 30% HDP v průběhu dvacátých a třicátých let a v polovině sedmdesátých let minulého století obecně dosáhly 50%.¹⁶⁾

Je také nepochybné, že se během éry monarchií zvyšoval celkový počet *vládních zaměstnanců*. Ale až do úplného konce 19. století nepřesáhl tento počet 3% celkové pracovní síly. Naproti tomu v polovině sedmdesátých let zaměstnanost ve veřejném sektoru obecně vrostla nad 15% celkového množství pracovní síly.¹⁷⁾

Stejný vzorec se objevuje při zkoumání *inflation* a dat týkajících se *peněžní zásoby*. Svět monarchií byl obecně charakterizován existencí komoditních peněz – většinou stříbra nebo zlata. Při komoditním standardu je pro vládu obtížné, ne-li nemožné zvyšovat peněžní zásobu (inflation). Byly pokusy zavést nekrytou fiat měnu, ale tyto experimenty, spojené především s Bank of Amsterdam, Bank of England, John Law a francouzské Banque Royale byly pouze regionálními raritami, které skončily finančními katastrofami, jakou byl kolaps holandské „tulipánové mánie“ v roce 1637, „mississippské bubliny“ a „jihomořské bubliny“ v roce 1720. Přes veškerou snahu se panovníkům nepodařilo ustavit monopol na čisté fiat měny čili nekryté vládní papírové peníze, které mohou být vytvořeny z ničeho, prakticky za nulové náklady.

Teprve v podmínkách všeobecného demokratického republikanismu po roce 1918 se tento záměr podařilo realizovat. Během první světové války stejně jako za dřívějších válek opustily výbojné vlády zlatý standard.

¹⁵⁾ Viz P. Flora, *State, Economy and Society in Western Europe*, sv. 1, str. 258–259.

¹⁶⁾ *Ibid*, kap. 8.

¹⁷⁾ *Ibid*, kap. 5.

Ve skutečnosti musí být podíl zaměstnanosti ve vládních službách systematicky podhodnocován, neboť kromě vojenského personal se nepočítá take personal nemocnic, welfare institucí, pojišťoven (sociálního pojištění) a znárodněného průmyslu.

Avšak na rozdíl od minulých válek první světová neskončila návratem ke zlatému standardu. Místo toho byl od poloviny dvacátých let do roku 1971 zaveden pseudozlatý standard, přerušovaný sérií mezinárodních monetárních krizí. V roce 1971 byl zrušen poslední zbytek zlatého standardu. Od té doby svět poprvé v historii používá systém volně plovoucích vládních papírových měn.¹⁸⁾

Výsledkem je podle všeho trvalá tendence k inflaci a znehodnocování měny.

V období monarchií, kdy byly komoditní peníze z valné části mimo kontrolu vlády, cenová „hladina“ obecně klesala a kupní síla peněz se zvyšovala, kromě časů války a objevení nových zdrojů zlata. Různé cenové ukazatele například v Británii ukazují, že ceny byly podstatně nižší v roce 1860 než v roce 1760.¹⁹⁾ Díky propojení s mezinárodním zlatým standardem byl vývoj v dalších zemích podobný.²⁰⁾ Naproti tomu během demokratické éry došlo k přesunu finančního centra z Británie do Spojených států a objevil se velmi odlišný vzorec. Například krátce po první světové válce, v roce 1921, byl celkový komoditní index cen na 113.²¹⁾ Po druhé světové válce, v roce 1948, stoupl na 185. V roce 1971 byl na 255, v roce 1981 dosáhl 658 a v roce 1991 se blížil 1000. Během pouhých dvou dekád nekrytých peněz vzrostl index spotřebních cen v USA ze 40 v roce 1971 na 136 v roce 1991, ve Spojeném království se vyšplhal z 24 na 157, ve Francii z 30 na 137 a v Německu z 56 na 116.²²⁾

¹⁸⁾ Viz také M. N. Rothbard, *What Has Government Done to Our Money?* (Auburn, Al.: Ludwig von Mises Institute, 1990); H. H. Hoppe, „How is Fiat Money Possible? or Devolution of Money and Credit“, *Review of Austrian Economics*, sv. 7, č. 2, 1994.

¹⁹⁾ Viz B. R. Mitchell, *Abstract of British Historical Statistics* (Cambridge, Cambridge University Press, 1962), str. 468 a dále.

²⁰⁾ Idem, *European Historical Statistics 1750 – 1970* (New York: Columbia University Press, 1978), str. 388 a dále.

²¹⁾ 1930 = 100; viz R. Paul a L. Lehmann, *The Case for Gold. A Minority Report to U.S. Gold Commission* (Washington D.C., Cato Institute, 1982), str. 165 a dále

²²⁾ 1983 = 100; viz *Economic Report of the President* (Washington D.C., Government Printing Office, 1992).

Podobně během více než 70 let, od roku 1845 do konce první světové války v roce 1918, se peněžní zásoba Británie zvýšila šestinásobně.²³⁾ V ostrém kontrastu s tím se peněžní zásoba USA během 73 roků od roku 1918 do roku 1991 zvýšila více než čtyřiašedesátkrát.²⁴⁾

Mimo daně a inflaci se vláda může uchýlit k zadlužení, aby mohla financovat své současné výdaje. Stejně jako daně a inflace je nepochybné, že vládní dluh vzrůstal i během monarchistické éry. Avšak jak bylo teoreticky předpovězeno, prokázali monarchové na tomto poli výrazně více umírněnosti a prozíravosti než demokratičtí správci.

V průběhu monarchického období byly vládní dluhy v zásadě dluhy válečnými. Zatímco se díky tomu postupně spíše zvyšovalo celkové zadlužení, během mírových časů panovníci povětšinou své dluhy alespoň snižovali. Příklad Británie je dostatečně reprezentativní. Během 18. a 19. století vládní zadlužení vzrostlo. Činilo 76 milionů liber po španělské válce v roce 1748, 127 milionů liber po sedmileté válce v roce 1763, 232 milionů liber po americké válce za nezávislost a 900 milionů liber po napoleonských válkách v roce 1815. Přitom v době míru, 1727–1739, 1748–1756 a 1762–1775 celkový dluh ve skutečnosti klesal. Od roku 1815 do roku 1914 britský národní dluh klesl z celkových 900 milionů pod 700 milionů liber.

V porovnání s tím od počátku demokratické éry britský dluh pouze vzrůstal, za války i v době míru. V roce 1920 to bylo 7,9 miliardy liber, v roce 1938 8,3 miliardy, v roce 1945 22,4 miliardy, v roce 1970 34 miliard a od té doby dluh vyskočil na víc než 190 miliard liber v roce 1987.²⁵⁾ Podobně rostlo i zadlužení vlády Spojených států během časů válečných i mírových. Dluh federální vlády činil po první světové válce v roce 1919 25 miliard. V roce 1940 to bylo 43 miliard a po druhé světové válce to bylo

²³⁾ Viz Mitchell, *Abstract of British Historical Statistics*, str. 444 a dále.

²⁴⁾ Viz M. Friedman & A. Schwartz, *A Monetary History of the United States, 1867–1960* (Princeton, Princeton University Press, 1963), str. 704–722; a *Economic Report of the President*, 1992.

²⁵⁾ Viz S. Homer & R. Sylla, *A History of Interest Rates* (New Brunswick, Rutgers University Press, 1991), str. 188–437.

270 miliard. V roce 1970 se dluh zvýšil na 370 miliard a od roku 1971 v režimu čisté fiat měny doslova explodoval. V roce 1979 to bylo kolem 870 miliard a v roce 1985 víc než 1,8 bilionu. V roce 1988 dluh dosáhl skoro 2,5 bilionu a v roce 1992 překročil 3 biliony dolarů.²⁶⁾

A konečně, stejná tendence k většímu vykořisťování a orientaci na přítomnost se objeví, zkoumáme-li vládní *tvorbu zákonů a regulací*. V průběhu éry monarchií s jasně daným předělem mezi vládci a ovládanými byli král a jeho parlament považováni za *podřízené* právu. Aplikovali už existující právo jako soudci nebo porota. Nevytvářeli právo. Bertrand de Jouvenel píše: „Na monarchu se hledělo jako na soudce, nikoliv jako na zákonodárce. Díky němu bylo subjektivní právo respektováno a on sám ho také respektoval. Tato práva existovala už před ním a on nezpochybňoval, že předcházela jeho autoritu. ... Subjektivní práva nezávisela na nejisté držbě garance, ale byla absolutním vlastnictvím. Právo vládce bylo také absolutním vlastnictvím. Bylo subjektivním právem podobně jako ostatní práva, byť s vyšší důstojností, ale nemohlo tato práva odebrat.“²⁷⁾ Monopolizace výkonu práva zajisté vedla k vyšším cenám a/nebo nižší kvalitě produktu, než by tomu bylo za podmínek svobodné soutěže, a postupem času králové stále více využívali svého monopolu ke vlastnímu zvýhodnění. Ale ještě na počátku 20. století mohl A. V. Dicey tvrdit, že například ve Velké Británii legislativní právo – veřejné právo – na rozdíl od již existujícího – soukromého práva – neexistovalo.²⁸⁾

Naproti tomu v demokracii, kde je výkon moci zahalen v anonymitě, se prezidenti a parlamenty velmi rychle povýšili nad zákon. Stali se nejen

²⁶⁾ Viz J. Hughes, *American Economic History* (Glenview, Scott, Foresman, 1990), str. 432, 498, 589.

²⁷⁾ B. de Jouvenel, *Sovereignty*, str. 172–173, 189; viz také F. Kern, *Kingship and Law in the Middle Ages* (London, 1939), především str. 151; B. Rehfeld, *Die Wurzeln des Rechts* (Berlin, 1951), hlavně str. 67.

²⁸⁾ Viz A. V. Dicey, *Lectures on the Relation between Law and Public Opinion in England during the Nineteenth Century* (London, Macmillan, 1903); také F. A. Hayek, *Law, Legislation and Liberty*, sv. 1 (Chicago, University of Chicago Press, 1973), kap. 4 a 6.

soudci, ale také tvůrci legislativy, tvůrci „nového“ práva.²⁹⁾ „Dnes,“ poznamenává Jouvenel, „jsme zvyklí, že jsou naše práva modifikována svrchovaným rozhodnutím tvůrců legislativy. Pronajímatel už není překvapen, že nesmí vyhodit svého nájemníka, zaměstnavatel je neméně zvyklý, že musí zvyšovat platy zaměstnanců na základě nařízení Moci. Dnes chápeme, že subjektivní práva jsou nejistá a závisí na dobré vůli autority.“³⁰⁾ Podobně jako se vyvíjela demokratizace peněz – nahrazení soukromých komoditních peněz vládními papírovými penězi, jehož následkem je inflace a vyšší finanční nejistota – i demokratizace práva a výkonu práva vede k neustálému nárůstu množství legislativy. V současnosti jde počet legislativních aktů a regulací schvalovaných parlamentem během jediného roku do desítek tisíc, vyplňují se stovky tisíc stránek a jsou ovlivněny všechny aspekty civilního a komerčního života, což má za následek neustálé znehodnocování práva a zvýšenou právní nejistotu. Typickým příkladem je *Kodex federálních regulací* (CFR) z roku 1994, roční kompendium veškerých platných regulací federální vlády, které obsahuje 201 knih zabírajících 26 stop na polici v knihovně. Jen samotný rejstřík kodexu má 754 stran. Kodex obsahuje regulace týkající se produkce a distribuce téměř všeho, co si dokážeme představit: od celeru, hub, vodních melounů, pásků k hodinkám, žárovek, punčocháčů, skákání padákem, výroby železa a oceli, sexuálních přestupků na studentských kolejích až po kroužky z nakrájené cibule, což vypovídá o takřka totalitní moci demokratické vlády.³¹⁾

3.2. UKAZATELE ORIENTACE NA PŘÍTOMNOST

Fenomén společenské časové preference je o něco hůře postižitelný než samotné vyvlastňování a vykořisťování. Navíc některé ukazatele jsou spíš nepřímé – měkkčí – na rozdíl od těch týkajících se vykořisťování. Ale všechny ukazují stejným směrem a stejně jasně ilustrují druhou

²⁹⁾ Viz R. Nisbet, *Community and Power* (New York, Oxford University Press, 1962), str. 110–111.

³⁰⁾ B. de Jouvenel, *Sovereignty*, str. 189; viz take R. Nisbet, *Community and Power*, kap. 5.

³¹⁾ Viz D. Boudreaux, “The World’s Biggest Government”, *Free Market*, November 1994.

teoretickou predikci: že demokratická vláda podporuje krátkozrakost (orientaci na přítomnost) v občanské společnosti.³²⁾

Nejnázornějším indikátorem sociální časové preference je úroková míra. Úroková míra je poměr ocenění současných statků oproti statkům budoucím. Přesněji řečeno určuje odměnu, za kterou jsou současné peníze vyměněny za budoucí peníze. Vysoká úroková míra naznačuje větší „orientaci na přítomnost“, nízká větší „orientaci na budoucnost“. Za normálních podmínek – to jest za předpokladu zvyšujícího se životního standardu a příjmů v reálných penězích – lze očekávat pokles úrokové míry, která se nakonec začne přibližovat nule, aniž by jí kdy dosáhla, protože se stoupajícími reálnými příjmy klesá mezní užitek současných peněz v porovnání s budoucími penězi, a tedy za předpokladu *ceteris paribus* dané škály časové preference musí úroková míra klesat. Následně vklady a investice porostou, budoucí reálné příjmy budou ještě vyšší atd.

Ve skutečnosti tendence ke klesajícím úrokovým mírám charakterizuje trvalý trend rozvoje lidstva. Minimální úrokové míry u „normálních bezpečných půjček“ byly kolem 16% na počátku řecké finanční historie v 6. století před n. l. a klesly až na 6% během helénské doby. V Římě klesly minimální úrokové míry z 8% během ranějších období republiky na 4% v průběhu prvního století říše. V Evropě 13. století byly nejnižší úroky na „bezpečných“ půjčkách 8%. Ve 14. století klesly asi na 5%. V 15. století na 4%. V 17. století šly dolů na 3%. A na konci 19. století úrokové míry ještě dále klesly na méně než 2,5%.³³⁾

Tento trend nebyl nijak hladký. Často byl přerušován periodami, někdy trvajících celé století, kdy úrokové míry rostly. Avšak v takových obdobích se odehrávaly velké války a revoluce, jako třeba stoletá válka ve 14. století, náboženské války na konci 16. století a na počátku 17. století, americká a francouzská revoluce a napoleonské války na konci 18. a začátku 19. století a dvě světové války ve 20. století. Ačkoliv vysoké nebo stoupající úrokové míry charakterizovaly období obecně nízkého nebo klesajícího životního

³²⁾ Viz také T. A. Smith, *Time and Public Policy* (Knoxville, University of Tennessee Press, 1988).

³³⁾ Viz Homer/Sylla, *A History of Interest Rates*, str. 557–558.

standardu, převažující opačná tendence k nízkým a klesajícím úrokovým mírám odráží celkový pokrok lidstva – přechod od barbarství k civilizaci. Trend k nižším úrokovým mírám specificky odráží rozmach západního světa, rostoucí prosperitu, prozíravost, inteligenci a morální sílu jeho obyvatel a úroveň evropské civilizace 19. století, která nemá obdoby.

S tímto historickým pozadím a v souladu s ekonomickou teorií bychom měli očekávat, že úrokové míry ve 20. století budou ještě nižší než v 19. století. Ve skutečnosti existují pouze dvě možná vysvětlení, proč tomu tak není. První možností je, že reálné příjmy ve 20. století nevzrostly nebo dokonce poklesly vzhledem k příjmům v 19. století. Avšak toto vysvětlení lze vyloučit na základě empirických dat, protože je vcelku mimo diskuzi, že příjmy byly ve 20. století vyšší. Pak ovšem zbývá pouze druhé vysvětlení. Pokud byly příjmy vyšší, ale úrokové míry nepoklesly, pak podmínka *ceteris paribus* nadále neplatí. Musela se tedy změnit škála časových preferencí společnosti. Lidé museli v průměru ztratit něco z morální a intelektuální síly a začali se více orientovat na přítomnost. A zdá se to být skutečně tak.

Od roku 1815 nepřetržitě klesaly minimální úrokové míry v Evropě i celém západním světě na své průměrné historické minimum hluboko pod 3 % na přelomu století. Na počátku demokratické éry se tato tendence zastavila a podle všeho změnila směr, což staví Evropu a Spojené státy 20. století do pozice upadajících civilizací. Zkoumání průměrných úrokových měr za dekádu v Británii, Francii, Nizozemsku, Belgii, Německu, Švédsku, Švýcarsku a Spojených státech například ukazuje, že od skončení první světové války nedosáhly úrokové míry v Evropě stejných nebo nižších hodnot než ve druhé polovině 19. století. Pouze ve Spojených státech v padesátých letech klesly úrokové míry pod úroveň konce 19. století. Byl to však pouze krátkodobý fenomén a od té doby nikdy neklesly pod úroveň, jakou měly v Británii ve druhé polovině 19. století. Místo toho byly úrokové míry ve 20. století *vyšší* než v 19. století a vykazovaly spíš *rostoucí* tendenci.³⁴⁾ Tento závěr se nijak zásadně nezmění, když vezeme do úvahy, že moderní úrokové míry zejména od sedmdesátých let zahrnují inflační pojistku.

³⁴⁾ Viz Homer/Sylla, *A History of Interest Rates*, str. 554–555.

Úpravou nominálních úrokových měr o inflaci dostaneme odhad reálných úrokových měr, které se pořád zdají být výrazně vyšší, než byly před 100 lety. V průměru se dnes minimální dlouhodobé úrokové míry v Evropě a USA pohybují vysoko nad úrovní 4%, možná až k 5% - tj. výše než byly úrokové míry v Evropě v 17. století a stejné nebo vyšší než byly v 15. století. Podobně současné hodnoty vkladů okolo 5% použitelného příjmu nejsou vyšší než byly před 300 lety v mnohem chudší Anglii 17. století.³⁵⁾

Souběžně s tímto vývojem vykazuje indikátor *rozpadu rodiny* – ‚dysfunkční rodiny‘ – odrazejší specifitější aspekt stejného základního fenoménu vysokých nebo rostoucích společenských časových preferencí, systematický nárůst.

Až do konce 19. století šla převážná část vládních výdajů – převážně více než 50% – na financování armády. Předpokládáme-li, že vládní výdaje činí kolem 5% národního produktu, pak výdaje na armádu činí 2,5% národního produktu. Zbytek šel na provozní výdaje vlády. Sociální výdaje neboli „veřejná charita“ nehrála téměř žádnou roli. Pojištění bylo považováno za věc osobní zodpovědnosti a pomoc chudým za úkol dobrovolné charity. Naproti tomu odrazem rovnostářství, které je nedílnou součástí demokracie, je kolektivizace individuální odpovědnosti, ke které docházelo od počátků demokratizace v závěru 19. století. Vojenské výdaje vzrostly na 5 až 10% národního produktu v průběhu 20. století. Ale z veřejných výdajů, které momentálně činí kolem 50% národního produktu, tvoří výdaje na armádu 10 až 20% z celkových vládních výdajů. Převážnou část veřejných výdajů – obvykle kolem 50% celkových výdajů (25% národního produktu) – nyní spolknou veřejné sociální výdaje: povinné vládní ‚pojištění‘ proti nemoci, pracovním úrazům, stáří, nezaměstnanosti a stále delšímu seznamu zdravotních postižení.³⁶⁾

Následně postupným zprošťováním jednotlivců zodpovědnosti za vlastní zdraví, bezpečnost a stáří se rozsah a časový horizont soukromého jednání týkajícího se vlastního zaopatření zredukoval. Především hodnota

³⁵⁾ Viz Cipolla, *Before the Industrial Revolution*, str. 39.

³⁶⁾ Viz Cipolla, *Before the Industrial Revolution*, str. 54–55; Flora, *State, Economy and Society in Western Europe*, kap. 8 a str. 454.

manželství, rodiny a dětí klesla, protože tyto jsou méně potřebné, jakmile se člověk může opřít o ‚veřejnou‘ podporu. Proto od počátku demokratické éry klesal počet dětí a množství endogenní populace stagnovalo nebo dokonce klesalo. Po staletí, až do konce 19. století byla porodnost téměř konstantní: někde mezi 30 až 40 dětmi na 1000 lidí (obvykle o něco vyšší v převážně katolických zemích a o něco nižší v protestantských). V ostrém kontrastu k tomu všude v Evropě a ve Spojených státech prodělala porodnost dramatický pokles – až na 15 až 20 dětí na 1000 lidí.³⁷⁾ Ve stejné době se míra rozvodovosti, dětí nemanželského původu, samoživitelství a potratů neustále zvyšovala, zatímco míra osobních úspor začala stagnovat nebo dokonce klesat namísto přiměřeného nebo vyššího růstu souvisejícího se stoupajícími příjmy.³⁸⁾

Navíc následkem znehodnocení práva, jehož příčinou je legislativa a kolektivizace odpovědnosti způsobená především zákony o sociálním zabezpečení, vykazovala míra závažných *trestných činů* jako vražda, přepadení, loupež a krádež, také rostoucí tendenci.

Za ‚normálních‘ okolností – to jest při rostoucím životním standardu – lze očekávat, že ochrana proti sociálním pohromám, jakou je třeba zločin, se bude neustále zlepšovat, stejně jako to lze očekávat v případech ochrany proti přírodním katastrofám, jako jsou povodně, zemětřesení a hurikány. A opravdu tomu tak většinou bylo – až do nedávna, když ve druhé polovině 20. století začala míra zločinnosti nepřetržitě stoupat.³⁹⁾

³⁷⁾ Viz Mitchell, *European Historical Statistics 1750–1970*, str. 16 a dále.

³⁸⁾ Viz A. C. Carlson, *Family Questions. Reflections on the American Social Crises* (New Brunswick, Transaction Publishers, 1992); idem, *The Swedish Experiment in Family Politics* (New Brunswick, Transaction Publishers, 1993); idem, „What Has Government Done to Our Families?“, *Essays in Political Economy*, č. 13 (Auburn, AL: Ludwig von Mises Institute, 1991); Ch. Murray, *Losing Ground* (New York, Basic Books, 1984); dřívější diagnóza viz J. A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy* (New York, Harper, 1942), kap. 14.

³⁹⁾ Viz J. Q. Wilson & R. J. Herrnstein, *Crime and Human Nature* (New York, Simon & Schuster, 1985), str. 408 – 409; ohledně závažného nárůstu kriminality v důsledku demokratického republikanismu a welfarismu v průběhu posledních 100 let viz take R. G. McGrath, *Gunfighters, Highwaymen and Vigilantes* (Berkeley, University of California

Samozřejmě kromě větší nezodpovědnosti a krátkozrakosti způsobených legislativou a blahobytem existuje množství jiných faktorů, které přispívají ke zločinnosti. Muži páchají víc zločinů než ženy, mladí víc než staří, černí víc než bílí a lidé z města víc než venkované. Proto budou změny ve složení pohlaví, věkových skupin, ras a stupně urbanizace ovlivňovat zločinnost. Avšak všechny tyto faktory jsou relativně stabilní, a proto nemohou vysvětlit žádnou systémovou změnu v dlouhodobě sestupném trendu míry zločinnosti. Co se týká evropských zemí, jejich populace byly a jsou komparativně homogenní, a ve Spojených státech zůstává podíl černochů zhruba stejný. Složení podle pohlaví je převážně biologickou konstantou, pouze v důsledku válek periodicky klesá počet mužů, což vlastně posiluje 'normální' trend klesající zločinnosti. Podobně složení věkových skupin se mění pouze pomalu a díky poklesu porodnosti a vyššímu životnímu standardu se průměrný věk populace zvýšil, což dále napomáhá snižování zločinnosti. A konečně míra urbanizace se začala dramaticky zvyšovat počínaje rokem 1800. Rostoucí zločinnost na počátku 19. století lze připisat na vrub této urbanizační explozi.⁴⁰⁾ Ale po období přizpůsobování se tomuto novému fenoménu se zhruba v polovině 19. století znovu vrátila tendence k poklesu zločinnosti navzdory tomu, že rapidní proces urbanizace pokračoval dalších 100 let. A když se v polovině 20. století začala míra zločinnosti systematicky pohybovat směrem vzhůru, proces urbanizace se už zastavil.

Zdá se tedy, že fenomén rostoucí zločinnosti nelze vysvětlit jinak než odkazem na proces demokratizace: se stále vyšším stupněm společenské časové preference vzrůstá ztráta individuální zodpovědnosti v intelektuálním a morálním smyslu a snižuje se respekt k právu – morální relativismus – stimulovaný neslábhnoucí záplavou legislativy. Samozřejmě že 'vysoká časová preference' nerovná se 'zločin'. Vysoká časová preference se může projevit v takových zcela zákonných aktivitách jako je bezohlednost, nespolehlivost, nevychovanost, lenost, stupidita nebo

Press, 1984), především kap. 13; idem, "Treat them to a Good Dose of Lead", *Chronicles*, January 1994.

⁴⁰⁾ Viz Wilson & Herrnstein, *Crime and Human Nature*, str. 411.

hédonismus. Nicméně systémový vztah mezi vysokou časovou preferencí a zločinem existuje, neboť vydělat si tržní příjem vyžaduje určité minimum plánování, trpělivosti a oběti. Člověk nejdříve musí určitou dobu pracovat, než dostane zapláceno. Naproti tomu nejzávažnější kriminální činy jako vražda, přepadení, znásilnění, loupež, krádež nebo výtržnictví takovou disciplínu nevyžadují. Odměna je pro agresora okamžitá a hmatatelná, zatímco následky – možný trest – leží v budoucnu a jsou nejisté. Pokud se tedy zvýší stupeň časové preference společnosti, lze očekávat, že se zvýší četnost především těchto forem agresivního chování – což se skutečně také stalo.⁴¹⁾

⁴¹⁾ O vztahu mezi vysokou časovou preferencí a zločinem viz také E. C. Banfield, *The Unheavenly City Revisited* (Boston, Little, Brown & Company, 1974), především kap. 3 a 8; idem, "Present-Orientedness and Crime", in R. E. Barnett/J. Hagel, eds. *Assessing the Criminal* (Cambridge: Ballinger, 1977); Wilson & Herrnstein, *Crime and Human Nature*, str. 414–424.

4. ZÁVĚR: MONARCHIE, DEMOKRACIE A MYŠLENKA PŘÍROZENÉHO POŘÁDKU

Ze základní ekonomické teorie a z historických skutečností vyplývá revizionistický pohled na moderní dějiny. Whigovská teorie dějin, podle které lidstvo kráčí neustále kupředu ke stále vyšším úrovním rozvoje, je nesprávná. Z pohledu těch, kteří dávají přednost menšímu vykořisťování a cení si prozíravosti a individuální odpovědnosti víc než krátkozrakosti a nezodpovědnosti, znamená přechod od monarchie k demokracii nikoliv pokrok, ale civilizační úpadek. Tento verdikt se nezmění, ani když bereme do úvahy jiné ukazatele. Spíš naopak. Bezpochyby nejdůležitějším ukazatelem vykořisťování a orientace na přítomnost, který zde nebyl diskutován, je *válka*. Přitom když vezmeme tento ukazatel v úvahu, relativní projev demokratického vládnutí se zdá být ještě horší, nikoliv lepší. Kromě většího vykořisťování a sociálního úpadku znamenal přechod od monarchie k demokracii změnu typu války z omezené na totální a 20. století, éra demokracie, musí být zařazena mezi nejvražednější období celé historie.⁴²⁾

Vyvstávají dvě nevyhnutelné otázky. Současný stav věcí jen těžko může být „koncem dějin“. Co můžeme očekávat? A co můžeme dělat? Na první otázku je odpověď stručná. Na konci 20. století demokratický republikanismus v USA a celém západním světě zjevně vyčerpal rezervy zděděné z minulosti. Celé dekády reálné příjmy stagnovaly nebo dokonce klesaly.⁴³⁾ Veřejný dluh a výdaje na systém sociálního zabezpečení nás

⁴²⁾ Ohledně rozdílů mezi válečnictvím za monarchie a demokracie viz J. F. C. Fuller, *The Conduct of War*, především kap. 1 a 2; idem, *War and Western Civilization* (Freeport, Books for Libraries, 1969); M. Howard, *War in European History* (Oxford, Oxford University Press, 1976), především kap. 6; idem, *War and the Liberal Conscience* (New Brunswick: Rutgers University Press, 1978); B. de Jouvenel, *On Power*, kap. 8; W. A.orton, *The Liberal Tradition* (Port Washington, Kennikat Press, 1969), str. 251 a dále; G. Ferrero, *Peace and War*, kap. 1.

⁴³⁾ Nážorná analýza amerických dat viz R. Batemarco, “GNP, PPR, and the Standard of Living”, *Review of Austrian Economics*, sv. 1, 1987.

přivedly na pokraj ekonomického zhroucení. Přitom hrozí rozpad společnosti a sociální konflikt narůstá do nebezpečných rozměrů. Jestliže tendence k většímu vykořisťování bude pokračovat dosavadním způsobem, západní demokratické státy blahobytu zkolabují stejně, jako zkolabovaly východoevropské socialistické státy na konci osmdesátých let. Proto zůstává pouze druhá otázka: Co by se mělo udělat *potom* nebo co můžeme udělat *nyní*, abychom zabránili civilizačnímu úpadku dospět ke svému plnému konci – ekonomické a sociální katastrofě?

Zprvé, idea demokracie a vlády většiny musí být delegitimizována. Běh dějin je v podstatě určován *myšlenkami*, ať už jsou pravdivé nebo falešné. Stejně jako králové nemohou vykonávat svoji vládu, pokud většina veřejnosti neakceptuje takovou vládu jako legitimní, tak ani demokratičtí vládcové nepřetrvají bez podpory veřejného mínění.⁴⁴⁾ Podobně i přechod od monarchie k demokracii je třeba vykládat tak, že nejde v zásadě o nic jiného než o *změnu* veřejného mínění. Ve skutečnosti až do konce první světové války převažující většina evropské veřejnosti považovala vládu panovníků za legitimní.⁴⁵⁾ Dnes by se těžko někdo takový našel a myšlenka monarchie je považována za směšnou. Proto musí být návrat k ‚ancien regime‘ pokládán za nemožný. Legitimita monarchie je zřejmě nenávratně ztracená. Ani by nebyl takový návrat skutečným řešením, neboť monarchie bez ohledu na jejich relativní klady *také* vykořisťují a *také* přispívají k orientaci na přítomnost. Spíš musí být idea demokratické republiky zesměšněna stejně, ne-li víc než monarchie, v neposlední řadě i tím, že je příčinou probíhajícího procesu decivilizace.

Zadruhé, a to je důležitější, musí být současně jasně vyložena a pochopena pozitivní *alternativa* k monarchii i demokracii – myšlenka

⁴⁴⁾ Ohledně vztahu mezi vládou a veřejným míněním viz klasický výklad E. de la Boetie, *The Politics of Obedience: The Discourse of Voluntary Servitude* (New York, Free Life Editions, 1975); D. Hume, *Essays. Moral, Political and Literary* (Oxford, Oxford University Press, 1963, především *Essay IV: Of the First Principle of Government*.

⁴⁵⁾ Ještě v roce 1871, když už fungovalo univerzální mužské volební právo, obsahovalo Národní shromáždění francouzské republiky pouze 200 republikánů z celkového počtu více než 600 poslanců. k nastolení monarchie nedošlo, protože se stoupenci Bourbonů a Orléanů navzájem vyšachovali.

přirozeného pořádku. Na jedné straně to jednoduše znamená chápat, že nikoliv vykořisťování, ať už monarchistické nebo demokratické, ale soukromý majetek, výroba a dobrovolná směna jsou jedinými zdroji lidské civilizace. Na straně druhé to vyžaduje psychologicky hůře akceptovatelné pochopení základního sociologického vhledu (který náhodou pomáhá i přesně identifikovat, kde se historická opozice vůči monarchii mylila): že péče a ochrana ekonomiky založené na směně a soukromém majetku vyžaduje jako svůj sociologický předpoklad existenci a dobrovolné uznání „přirozené elity“ – *nobilitas naturalis*.⁴⁶⁾

Přirozený výsledek dobrovolných transakcí mezi různými soukromými vlastníky je jednoznačně nerovnostářský, hierarchický a elitářský. Důsledkem velmi rozdílných lidských talentů v každé společnosti jakéhokoliv stupně komplexnosti je, že několik jednotlivců rychle získá status elity. Díky svému mimořádnému bohatství, moudrosti, statečnosti nebo jejich kombinaci mají někteří jedinci „přirozenou autoritu“ a jejich názory a soudy se těší obecnému respektu. Navíc díky selektivnímu výběru partnera, dědickému právu a genetické dědičnosti se pozice přirozené autority bude pravděpodobně přenášet mezi několika – urozenými – rodinami. Jsou to hlavy těchto rodin s dlouhými záznamy mimořádných úspěchů, prozíravosti a příkladného osobního chování, na které se lidé obrátí se svými konflikty a vzájemnými stížnostmi, a jsou to tito lídři přirozené elity, kdo většinou fungují jako soudci a usmiřovatelé, často zadarmo, pouze díky smyslu pro povinnost, který je od autority očekáván a vyžadován, či dokonce z principiálního zájmu o civilní spravedlnost, jako o soukromě poskytovaný „veřejný statek“.⁴⁷⁾

⁴⁶⁾ Viz také W. Röpke, *Jenseits von Angebot und Nachfrage* (Bern, P. Haupt, 1979), str. 191–199; B. de Jouvenel, *On Power*, kap. 17.

⁴⁷⁾ Viz také M. Harris, *Cannibals and Kings. The Origins of Culture* (New York, Vintage Books, 1977), ohledně soukromého poskytování veřejných statků „velkými muži“ str. 104 a dále.

Ve skutečnosti nelze porozumět endogennímu původu monarchie (na rozdíl od exogenního původu prostřednictvím dobytí)⁴⁸⁾ bez předchozího řádu tvořeného přirozenými elitami. Malý, ale rozhodující krok při přechodu k monarchii – prvotní hřích – spočívá v *monopolizaci* funkce soudce a usmiřovatele. K tomuto kroku došlo, jakmile jeden z členů dobrovolně uznávané přirozené elity – král – mohl přes odpor ostatních členů této elity vyžadovat, aby byly všechny konflikty v rámci určitého teritoria předneseny před něj a všechny strany konfliktu si nevybírali jiného soudce nebo usmiřovatele než jeho. Od té chvíle se zákon a jeho vymáhání prodražilo: místo aby bylo zdarma nebo za dobrovolný poplatek, bylo financováno pomocí nedobrovolné daně. Přitom se kvalita práva zhoršila: místo dodržování již existujícího práva a aplikace univerzálních a neměnných principů spravedlnosti mohl monopolní soudce, který se nemusí obávat ztráty klientů, není-li dostatečně nestranný ve svých rozsudcích, úspěšně pozměnit nebo přerušit existující právo k vlastnímu prospěchu.

Byla to z valné části přehnaná cena spravedlnosti a překroucení starobylého práva panovníky, co motivovalo opozici vůči monarchii. Přesto převládal zmatek týkající se příčin tohoto fenoménu. Byli tací, kdo správně rozpoznali, že problém spočívá v *monopolu*, nikoliv v elitách nebo aristokracii.⁴⁹⁾ Ale ti byli v extrémní menšině proti dalším, kteří nesprávně vinili elitní charakter vlády, a proto obhajovali monopol na právo a jeho vynucování, a kteří pouze nahradili krále a nápadnou vladařskou okázalost „lidem“ a údajnou umírněností a slušností „obyčejného člověka.“ Odtud historický úspěch demokracie.

Ironií osudu byla monarchie zničena stejnými společenskými silami, kterých poprvé využili panovníci, když začali bránit konkurenčním přirozeným autoritám fungovat jako soudci. Aby přemohli jejich odpor,

⁴⁸⁾ Ohledně komparativního hodnocení teorií endogenního a exogenního původu vlády a historické kritice druhé teorie jako nesprávné a neúplné viz W. Mühlmann, *Rassen, Ethnien, Kulturen* (Neuwied, Luchterhand, 1964), str. 248–319, především str. 291–296.

⁴⁹⁾ Viz například G. de Molinari, *The Production of Security* (New York, Center for Libertarian Studies, 1977), publikováno původně v roce 1849 ve francouštině.

postavili se panovníci za lid, za obyčejného člověka.⁵⁰⁾ Spoléhajíc na všeobecnou závistivost, slibovali lidem levnější a lepší spravedlnost, pokud nahradí a zdaní – snížení velikosti – ty lepší z vlastních řad (tj. královy konkurenty). Když se královy sliby ukázaly být prázdné, což se dalo očekávat, tytéž rovnostářské sentimenty, o které předtím usilovali, se nyní obrátily proti nim. Nakonec samotný král byl také členem aristokracie a díky vyloučení všech ostatních soudců se jeho postavení stalo ještě nadřazenější a jeho chování ještě arogantnější. Proto se zdá být logické, aby také králové byli svrženi a aby rovnostářská politika, kterou králové sami iniciovali, byla dovedena ke svému konečnému cíli: monopolní kontrole soudní moci obyčejným člověkem.

Jak bylo vysvětleno a názorně ukázáno výše, demokratizace práva a jeho vynucování – nahrazení krále lidem – však věci jenom zhoršila. Cena spravedlnosti a míru vzrostla astronomicky, zatímco se kvalita práva neustále zhoršovala až k bodu, kdy se idea práva jakožto souboru univerzálních a neměnných principů spravedlnosti vytratila z obecného povědomí a byla nahrazena ideou práva jako legislativy (vládou vytvářené právo). Přitom demokracie uspěla tam, kde monarchie učinila první skromný krok: v konečné destrukci přirozených elit. Jména velkých rodin se rozplynulo a jejich tradice a kultura ekonomické nezávislosti, intelektuální prozíravosti a morálního a spirituálního vedení se ztratila nebo byla zapomenuta. Bohatí lidé existují i dnes, ale častěji vděčí za své bohatství přímo nebo nepřímo státu. Proto jsou často víc závislí na přízni státu než lidé s mnohem menším bohatstvím. Obvykle už nejsou hlavami dlouhodobě uznávaných vedoucích rodin, ale ‘nouveaux riches’. Jejich chování se nevyznačuje žádnou zvláštní ctností, důstojností nebo vkusem, ale odráží tutéž proletářskou masovou kulturu orientace na přítomnost, oportunismus a hédonismus, které současní boháči sdílejí se všemi ostatními a díky tomu jejich názory nemají ve veřejném mínění větší váhu než názory kohokoliv jiného.

⁵⁰⁾ Viz také H. Pirenne, *Medieval Cities* (Princeton, Princeton University Press, 1974), především str. 179–180 a od str. 227 dále; B. de Jouvenel, *On Power*, kap. 17.

Až demokratická vláda konečně ztratí svou legitimitu, problém, kterému budeme čelit, bude mnohem obtížnější, než když svou legitimitu ztratili panovníci. Tehdy by stačilo hlavně zrušit královský monopol na právo a jeho vynucování a nahradit ho přirozeným řádem konkurenčních jurisdikcí, protože zbytky přirozené elity, které by se mohly chopit tohoto úkolu, stále existovaly. Dnes už toto nestačí. Pokud by se zrušil monopol demokratických práv na právo a jeho výkon, zřejmě by se nenašla jiná autorita, na kterou by se člověk mohl obrátit kvůli spravedlnosti a chaos by se zdál nevyhnutelným. Proto je ze strategického hlediska mimořádně důležité, aby se k obhajobě odmítání demokracie připojila ideologická podpora decentralizujícím nebo i secesionistickým společenským silám. To znamená, že tendence k politické centralizaci, která charakterizovala západní svět po mnoho staletí, nejprve pod vládou monarchů, pak pod záštitou demokracie, je třeba systematicky obracet.⁵¹⁾ I když by výsledkem secesionistických tendencí byla nová vláda, ať už demokratická nebo jiná, teritoriálně menší vlády a větší politická soutěž podpoří umírněnost ve vztahu k vykořisťování. V každém případě pouze v malých regionech, komunitách a okresech bude znovu možné, aby několik jedinců získalo přirozenou, dobrovolně uznávanou autoritu a propůjčilo legitimitu myšlence přirozeného pořádku soutěžících soudců a překrývajících se jurisdikcí – „anarchistická“ společnost soukromého práva – jako odpovědi na monarchii a demokracii.

⁵¹⁾ Ohledně politické ekonomie politické centralizace a důvodů pro decentralizaci a secesi viz H. H. Hoppe, "Against Centralization", *Salisbury Review*, červen 1993; idem. "Migrazione, centralismo e secession nell'Europa contemporanea", *biblioteca della liberta*, č. 118, 1992; J. Baechler, *The Origins of Capitalism* (New York, St. Martin's Press, 1976), především kap. 7.